

УДК 81'243:378.147.88:371.3

DOI 10.33251/2522-1477-2019-5-462-466

МАРТИНЕНКО Марина Юріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедра філології та видавничої справи, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ІКТ У АСПЕКТІ АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Стаття присвячена аналізу процесу організації самостійної роботи студентів з іноземної мови професійного спрямування з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Окреслено основні підходи до теоретичного та практичного супроводу зазначеного процесу. У статті визначено дидактичні та організаційні переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій. Автор проводить аналіз електронного підручника, як засобу ІКТ, який здатен розвивати творчу активність студентів.

Ключові слова: іноземна мова професійного спрямування, самостійна робота, інформаційно-комунікаційні технології, професійна підготовка, самостійність.

Постановка проблеми. Результати європейського саміту в Лісабоні і сучасна когнітивна проблематика Болонського процесу підкреслюють, що в центрі уваги знаходиться саморозвиток і формування професіонала нового типу в системі вищої професійної освіти. При цьому англійська мова розглядається як мова академічної мобільності, міжкультурної комунікації та професійного, ділового, наукового спілкування. На наш погляд, союз інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та іноземної мови професійного спрямування (ІМПС) – це інноваційний інструментарій для досягнення оптимального результату у навчальній, професійній та науковій сферах, який сприятиме якості навчально-професійної підготовки фахівців нової генерації. У зв'язку з цим, одним з найважливіших критеріїв впровадження ІКТ в процес викладання ІМПС стає наявність викладачів, які знають технічні складові комп'ютера, вільно володіють знанням програмного забезпечення, виконують санітарні норми використання комп'ютерного забезпечення, розуміють особливості та здатні організувати даний процес [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблему самостійної роботи та методів її організації вивчено в працях багатьох дослідників. Так, в працях Л. Виготського, І. Лернера, Н. Талізінної, Л. Жарова, Р. Лемберг та інших розкрито поняття «самостійна робота», «самостійна пізнавальна діяльність», «самостійність». Залучення інформаційних технологій в процес навчання розглядається в роботах В. Беспалька, В. Гершунського, Є. Полат та інших; дидактичним та психолого-педагогічним проблемам використання комп'ютерних технологій в процесі навчання присвячено дослідження Є. Бараханової, П. Гальперина, Є. Машбіц, Є. Нелунової та інших.

Дослідженнями в галузі створення і застосування ІКТ в педагогічній діяльності займалися як вітчизняні (В. Биков, М. Жалдак, О. Колгатин, В. Лапінський, Л. Петухова, С. Сисоєва, Т. Поясок, Л. Максимова, О. Співаковський, О. Спирін та інші), так і зарубіжні науковці (Е. Машбіц, В. Монахов, П. Образцов, І. Роберт, Д. Севідж, Х. Пілая, К. Ірвінг, М. Тонес та інші).

Отже, проблема забезпечення ІКТ навчального процесу завжди перебувала й перебуває в центрі уваги педагогів-дослідників. Разом з тим аналіз наукових публікацій за останні роки приводить до висновку, що єдиних підходів до розкриття сутності даного феномена в галузі іноземних мов досі не вироблено.

Мета статті – розробка комплексного підходу до процесу активізації самостійної роботи студентів з іноземної мови професійного спрямування засобами ІКТ з урахуванням сучасних вимог суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Самостійна робота з іноземної мови є найважливішим компонентом процесу опанування мови, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, так й позааудиторних занять, без участі викладача та під його безпосереднім керівництвом. В контексті сучасної парадигми навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів та дозволяє розглядати знання як об'єкт власної діяльності студента. Пізнавальна

діяльність студентів в процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності та активності й являється залученням суб'єкта до творчої діяльності. Ефективність самостійної роботи з ІМПС залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань в даному виді самостійної роботи та результатів її виконання.

Таке розуміння сутності самостійної роботи дозволяє враховувати зовнішню та внутрішню сторони цього поняття. З одного боку самостійна робота розглядається як педагогічний засіб організації та управління самостійною діяльністю студента в навчальному процесі, з іншого боку, – це специфічна форма навчально-наукового пізнання.

В сучасних умовах інформатизації суспільства та педагогічної системи проблема самостійності виходить на якісно новий рівень. Аналіз досліджень з проблеми використання ІКТ в навчанні студентів дозволяє визначити основні напрями активного застосування ІКТ в процесі самостійної роботи студентів з ІМПС:

- розширення можливостей підвищення якості освіти, відкриття нових можливостей в розвитку мислення студентів, підбір індивідуальних способів отримання знань шляхом самостійної роботи за допомогою комп'ютера, реалізація важливих функцій використання ІКТ як фактора зближення сфери освіти з реальним світом (Г. Бордовський, І. Горбунова, А. Кондратьєв);

- організація навчання на основі поєднання традиційних та сучасних методів навчання, педагогічних та інформаційних технологій навчання, що пов'язано зі створенням єдиного інформаційного освітнього та інформаційного середовища (Є. Полат, В. Смірнов);

- розвиток самостійності студентів на основі засобів ІКТ (В. Лаптев).

ІКТ в системі викладання ІМПС – це система сукупності методів засвоєння знань і способів діяльності на основі взаємодії викладача, студента та засобів ІКТ, спрямованих на досягнення результату навчального процесу. Аналіз вивченої літератури та узагальнення практики дозволяють визначити дидактичні можливості ІКТ в організації самостійної роботи студентів з ІМПС: забезпечення гнучкості навчального процесу за допомогою варіативності, зміни змісту і методів навчання, форм організації навчальних занять, поєднання різних методик навчання для студентів різного рівня підготовки; варіювання складності завдань, об'єму завдань та темпу їх виконання; активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів за рахунок ігрового навчання, моделювання якісно нового типу візуалізації навчального матеріалу, як реальних так і віртуальних об'єктів, процесів та явищ; посилення мотивації і пізнавального інтересу студентів в навчанні за рахунок новизни методів навчання, можливості індивідуалізації навчання, реалізації технічних можливостей комп'ютера, забезпечення позитивного емоційного фону навчання; організація гнучкого управління навчальним процесом на основі здійснення педагогічної корекції і безперервного зворотного зв'язку, якісні зміни контролю навчальної діяльності – це здійснення контролю з діагностикою, зворотнім зв'язком і оцінюванням етапів, надання контролю систематичності й об'єктивності.

Під час організації самостійної роботи студентів з ІМПС у контексті використання ІКТ ми спиралися на наступні методологічні підходи: диференційний, системний та структурно-функціонального зв'язку, які дозволили активізувати даний процес. Диференційний підхід щодо застосування ІКТ в процесі організації самостійної роботи студентів з ІМПС дозволив розширити доступність навчання, де покращується зміна якості навчання, засвоєння нових технологій, використання додаткових ресурсів та відбувається посилення ролі самостійної роботи студентів в навчальному процесі. Отже, ІКТ спрямовані на те, щоб привчити студента працювати самостійно, так як саме ця якість дає можливість успішно адаптуватися в умовах швидкозмінного суспільства. Головну роль в організації самостійної роботи студентів мають ті технології, які відкривають студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, дають можливості для творчості, набуття та закріплення навичок, дозволяють реалізувати нові форми й методи навчання.

ІКТ в самостійної роботи студентів з іноземної мови – це не просто засоби навчання, а й якісно нові технології в підготовці конкурентоздатних фахівців. Вони дозволяють істотно розширити творчий потенціал студентів, виходячи за рамки традиційної моделі навчання. Вміння вчитися самостійно набувається з застосуванням електронних навчальних матеріалів, освітніх баз даних, комп'ютерних навчальних програм, тестових систем. Навчити студентів користуватися можливостями самостійної роботи з ІКТ – це складний й тривалий процес, при

якому розвиток самостійності відбувається безперервно, від початкового до вищого рівнів самостійності – творчого. Проста репродуктивна самостійність – це відтворення, яке характеризується виконанням студентами завдань, які вимагають відтворення набутих знань. Під творчою самостійністю розуміють таку діяльність, в результаті якої самостійно відкривається щось нове, нетривіальне.

Самостійну роботу студентів при вивченні іноземної мови з використанням ІКТ можна організувати як: роботу з електронними виданнями в бібліотеці, вдома та в університеті; виконання індивідуальних завдань, підготовка до практичних занять на основі використання ІКТ; поточна атестація за допомогою електронного тестування; використання освітніх сайтів та автоматизованих навчальних програмних засобів та отримання додаткової навчальної інформації.

Важливим для ІМПС є навчити студента опанувати нову професійну термінологію іноземною мовою, оперувати цією термінологією, аргументовано висловлювати власну думку іноземною мовою, аналізувати факти та вміти вести дискусію професійної тематики. В зв'язку з цим великого значення набуває самостійна робота з додатковими джерелами (госаріями, енциклопедіями, словниками, базами даних), що забезпечує можливість зіставлення матеріалу, його узагальнення, порівняння та аналіз.

Доступність великої кількості електронних статей, книг, довідкової літератури, електронних навчально-методичних розробок, які викладено на сайтах університетів, безумовно розширюють творчий, навчальний та професійний потенціал студентів за умов, якщо вони вміють творчо працювати з добутою інформацією. Таким чином окрім знання методів пошуку студенти мають опанувати методи аналізу, синтезу, узагальнення інформації [3, с. 105].

Спостереження показали, що часто перед студентами постає проблема відсутності розуміння ступеню необхідності інформації та можливостей її застосування, отже, відбір необхідної інформації в мережі та оцінка її якості здебільше стає обов'язковим предметом навчання в рамках навчальної програми. Таким чином одна з основних проблем використання ІКТ в процесі організації самостійної роботи студентів з ІМПС – це відбір й застосування дійсно цінної інформації з нескінченного інформаційного потоку, який швидко змінюється [4]. Дану проблему можна вирішити, використовуючи один з основних засобів ІКТ – електронний посібник. Застосування електронного підручника значно полегшує самостійну роботу студентів.

Електронний підручник – це носій змісту навчальної дисципліни ІМПС, якій відповідає меті професійної підготовки майбутніх фахівців. Він повинен максимально полегшити розуміння та активне запам'ятовування істотних понять, тверджень та прикладів, залучати в процес навчання нові, відмінні від звичайного підручника, можливості сприйняття мозку людини, тобто слухову та емоційну пам'ять.

З точки зору дидактичного призначення ефективність опрацювання електронного матеріалу залежить від структури та побудови усіх його навчальних блоків, а саме: теоретичного, ілюстративного, довідкового, контролюючого [5]. Електронний навчальний посібник повинен подібно до педагога наставляти та контролювати самостійну роботу студента, підказувати шляхи просунення у вивченні матеріалу. Реалізувати це можливо за допомогою представлення матеріалу в певній послідовності на основі інструкцій та пояснень, довідкової системи, що супроводжують матеріал та дають змогу студенту не обмежуватися логікою електронної програми, а на власний розгляд використовувати різноманітні частини матеріалу у пошуках потрібного, тим самим відбувається побудова індивідуального маршруту самостійного пізнання й самоконтролю.

Необхідно зазначити, що саме електронний підручник/посібник як засіб ІКТ здатен розвивати творчу активність студентів, мислення, з урахуванням індивідуальних можливостей, активізувати творчу самостійну роботу [6]. Позитивною стороною застосування електронного підручника також є те, що відбувається адаптація навчального матеріалу до рівня знань студента, яка досягається за допомогою багаторівневої структури підручника. Електронний підручник не витісняє традиційних форм навчання, а є гармонійним доповненням до традиційних форм навчання.

Використання ІКТ також передбачає застосування різноманітних комп'ютерних програм та курсів навчального призначення. Такі програми спираються на використання наочності, яка за допомогою комп'ютера є значно ефективнішою. Багато комп'ютерних курсів використовують

нові можливості презентації навчального матеріалу на диску. Специфічними особливостями, на думку М. Бовтенко [7], є особлива інтерактивність, використання комплексу засобів представлення інформації: тексту, графіки, звуку, відео; індивідуалізація навчання; адаптивність; моделювання завдань та контроль виконання.

Комп'ютерні програми особливо підходять для організації самостійної роботи студента з закріплення навчального іншомовного матеріалу вивченого на заняттях та підготовки до аудиторних занять. При розробці завдань для самостійного виконання студентами з використанням комп'ютерних навчальних програм викладачем робиться акцент на індивідуальну роботу студентів з добре підготовленим структурованим матеріалом. Для самостійної роботи використовуються програмні продукти, які можна віднести до поточного типу, які дозволяють представляти розділ як завершений об'єкт.

Застосування сучасних ІКТ в процесі організації самостійної роботи має ряд переваг: навчальні продукти виконані на сучасному рівні; можливість вибору студентом індивідуального режиму роботи; використання переносу акцентів на електронні носії; варіативність завдань з урахуванням потенційних можливостей та здібностей студентів; підвищення навчальної та професійної мотивації студентів; можливість об'єктивного електронного контролю за станом самостійного засвоєння студентом необхідного навчального матеріалу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, використання ІКТ в організації самостійної роботи студентів з іноземної мови професійного спрямування дозволяє не лише інтенсифікувати роботу, а й закладає основи подальшої постійної самоосвіти, отже, педагогічне інформаційно-освітнє середовище, яке створюється за допомогою інтеграції сукупності програмно-апаратних та традиційних форм навчання, й визначає самостійну роботу студента з ІМПС як більш незалежну та творчу. Подальшим перспективним напрямком дослідження вважаємо розробку портфелю WEB-ресурсів для розвитку самостійності та творчих здібностей студентів при навчанні англійської мови професійного спрямування.

Список використаних джерел

1. Мартиненко М. Ю. Використання ІКТ в процесі викладання англійської мови як відображення інформаційно-комунікаційної компетентності викладача. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Вип. 151. В 2-х томах. Том 1 / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка; гол. ред. Носко О. М. Чернігів : ЧНПУ, 2018. С. 105–108.
2. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ. Освіта та управління. 1999. №2. С. 50.
3. Ландэ Д. В. Поиск знаний в интернет. Профессиональная работа. М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. 272 с.
4. Alemu B M. «Integrating ICT into teaching-learning practices: Promise, challenges and future directions of higher educational institutes». Universal Journal of Educational Research. 2015. № 3. P. 170–189.
5. Bauman J. Extend class discussion activities via cyberspace. Recipes for Wired Teachers. Tokyo: Japan Association of Language Teaching. 2000. P. 54–55.
6. Anburaj Mr. G., Christopher G., Ms. Ni Ming. Innovative Methods of Teaching English Language. IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS). Volume 19, Issue 8, Ver. IV. Aug. 2014. P. 62–65.
7. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика: учеб. пособие. М.: Флинта: Наука, 2005. 216 с.

References

1. Martynenko, M.Y. (2018). *Vykorystannia IKT v protsesi vykladannia anhliiskoi movy yak vidobrazhennia informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti vykladacha [The use of ICT in English teaching as a reflection of teacher's information and communication competence]*. Nosko O. M. (Eds.). *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka*. (Vols. 1), (P. 105-108). Chernihiv: ChNPU [in Ukrainian].
2. Zhuravska, L.M. (1999). *Kontseptualni umovy upravlinnia samostiinoiu robotoiu studentiv u VNZ [Conceptual conditions for the management of students' independent work in the higher educational institutions]*. *Osvita ta upravlinnia*. The Education and Management, 2, (Vols. 3) [in Ukrainian].
3. Lande, D.V. (2005). *Poisk znani v internet. Professionalnaia rabota [The search of knowledge on the Internet. Professional work]*. M.: Izdatelskyi dom "Viliams" [in Russian].
4. Alemu, B.M. (2015). *"Integrating ICT into teaching-learning practices: Promise, challenges and future directions of higher educational institutes"*. Universal Journal of Educational Research. № 3. P. 170-189.
5. Bauman, J. (2000). *Extend class discussion activities via cyberspace. Recipes for Wired Teachers*. Tokyo: Japan Association of Language Teaching. P. 54-55.

6. Anburaj, Mr. G., Christopher, G., Ms. Ni Ming. (2014). *Innovative Methods of Teaching English Language*. IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS). Volume 19, Issue 8, Ver. IV. Aug. P. 62–65.

7. Bovtenko, M.A (2005). *Kompiuternaia linhvodydaktyka [Computer Linguodidactics]*. Moscow: Flinta: Nauka, 216 p. [in Russian].

MARTYNENKO Maryna, PhD in Pedagogy, Associate Professor, Philology and Publishing Department, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University.

THE USE OF ICT TO ACTIVATE THE INDEPENDENT STUDENTS' WORK ON FOREIGN LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSE

Abstract. *The article is devoted to the analysis of the organizational process of students' independent work on a foreign language for specific purpose with the use of information and communication technologies. The purpose of the paper is to develop a comprehensive approach to the process of intensifying the students' independent work on a foreign language for specific purpose by means of information and communication technologies, taking into account the modern requirements of the society.*

On the basis of summarizing the viewpoints of scientists concerning the topic of the discussion the main approaches to the theoretical and practical support of the process to achieve the set goal of the research have been outlined.

The article defines the didactic and organizational features of the use of information and communication technologies. It is noted that students' independent work on a foreign language for specific purpose using information and communication technologies can be organized as: work with electronic publications in the library, at home and at the university; performance of individual tasks, preparation for practical lessons and seminars; topic, module and final tests by electronic testing; the use of educational sites and automated teaching and learning software to obtain additional study information.

It has been conducted the analysis of e-textbooks as the means of information and communication technologies, which are capable to develop the student's creative independent activity and contain certain blocks. Considerable attention within the limits of each block is given to the didactic goal, which provides a purposeful independent learning of study material.

Thus, the use of ICT in the organization of independent students' work on a foreign language for specific purpose allows not only to intensify this work, but also provides the basis for further lifelong self-education.

Key words: *foreign language for specific purpose, students' independent work, information and communication technologies, professional training, independence.*

*Одержано редакцією: 01.03.2019 р.
Прийнято до публікації: 15.03.2019 р.*